

KAMU MALİYESİ

2/A ŞUBESİ

2016-2017

HAZIRLAYAN: TURGAY MARAL

KAYNAK : KURTCOPY (MUSTAFA KURT)
2010-2011 YILI DERS NOTLARI
2014 BETA NOTLARI
DERSTE TAKİP EDİLEN NOTLAR

1. BÖLÜM: KAMU EKONOMİSİ

İHTİYAÇ: Tatmin edildiğinde insana haz ve mutluluk veren, tatmin edilmediğinde elem ve acı veren, sıkıntı hissettiren hislerdir. İnsan ihtiyaçlarının bir kısmı kişisel, bir kısmı toplumsal (kamusal) ihtiyaçlardır.

KİŞİSEL İHTİYAÇLAR: Bireye özgü, bireysel nitelikteki ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçlar fizyolojik, psikolojik olabilir. Kişisel ihtiyaçlar, piyasa ekonomisinde özel sektör tarafından bir bedel karşılığında karşılanır.

KAMUSAL İHTİYAÇLAR: Bireye özgü değil, toplumsal yaşamadan kaynaklanan ihtiyaçlardır. Güvenlik, kanalizasyon, alt yapı, milli savunma gibi ihtiyaçlar kamusaldır. Bu ihtiyaçların karşılanması kamu (devlet) tarafından yapılır.

KAYNAK: İnsanların toplum içinde mevcut gereksinimlerini karşılamak üzere mal ve hizmet üretmek için gerekli faktörlerdir. Kaynaklar sınırlıdır. **Üretim faktörleri:**

**** Emek ** Doğa ** Sermaye ** Müteşebbis**

EKONOMİ: Bir toplumda kıt kaynaklar ile sınırsız gereksinimlerin karşılanması sorununa çözüm arayan bir sosyal bilimdir.

İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütününe inceleleyen bir bilim dalıdır.

İnsanların ve toplumların para kullanarak veya kullanmadan (trampa) çeşitli değerler, mal ve hizmet üretmek ve bunları bugün ve gelecekte tüketmek üzere toplumdaki bireyler ve gruplar arasında bölüştürmek için kıt üretim kaynaklarını kullanmak konusundaki tercihlerini inceleyen bir disiplindir.

EKONOMİNİN FAALİYET ALANI:

- Para kullanarak veya kullanmadan insanlar arasındaki değişim işlemleri
- Üretim, tüketim, bölüşüm için kıt kaynakların kullanılması
- İnsanların tüketim ve üretim etkinlikleri,
- İnsanların yaşamdan haz alırken gözlemlenmesi
- Servetin oluşumu ve kullanılması

ULUSAL EKONOMİ: Bir milletin kendine özgü ekonomi siyasetidir. **1) Kamu ekonomisi, 2) Özel ekonomi**

Özel ekonomi
Ulusal ekonominin, özel mal ve hizmetlerin üretimi ve tüketimi ile ilgili faaliyette bulunan kesimdir. Devletin içinde olmak istemediği, sadece özel sektöre kalmış olan ekonomidir.
Özellikleri: • Bireysel ihtiyaçların karşılanmasına yöneliktir. • Özel mal ve hizmetlerde fayda; tespit edilebilir ve bölünebilir olmalıdır. • Özel mal ve hizmetlerin niteliği ve niceliği arz ve talebe göre belirlenir, denge kendiliğinden oluşur. (Arz çok ve talep az = fiyat düşer) (Arz az ve talep çok = fiyat yükselir) • Faydalanmak bir bedel karşılığında olur. • Dışsallık vardır. Ama toplu tüketimde tüketiciler birbirine engel olabilir. • Özel ekonomide kapasite sınırları vardır. • Özel mal ve hizmetleri özel sektör üretir, ama kamuya yararlıysa kamu kesimi de üretebilir.
İşleyişi: • Üretim miktarına piyasa karar verir. • Üreticiler maliyeti kısma çalışır, amacı kar maksimizasyonudur. • Tüketici piyasaya satın alma gücü oranında egemendir. • Özel mal ve hizmetlerden sadece bedelini ödeyen yararlanabilir. • Özel ekonomi bedavacılığı kabul etmez.

Kamu ekonomisi

Ulusal ekonominin, kamusal mal ve hizmetlerin üretimi ve tüketimi ile ilgili faaliyette bulunan kesimdir. Devletin sadece kendisinin üstlendiği kamu hizmetleri ve/veya özel sektörün de üstlendiği ama devletin de yer aldığı mal ve hizmet piyasalarındaki (örneğin sağlık, ulaşım, haberleşme) varlığıdır.

Kamu ekonomisinin özellikleri:

- Kamusal mal ve hizmetlerin üretimi ile ilgilenir.
Mutlak – tam ve yarı kamusal mal ve hizmetler olarak ikiye ayrılır.
Mutlak – tam kamusal mal ve hizmetlerde fayda; tespit edilemez ve bölünemez.
Yarı kamusal mal ve hizmetlerde faydanın kısmen tespit edilmesi, bölünmesi mümkündür.
- Niteliği ve niceliğine kamu yararı doğrultusunda, iktidar karar verir.
- Yararlanmak bedelsizdir.
- Üretimi maliyet gerektirir. Kamu gelirleri (en önemlisi vergi) ile karşılanır.
- Dışsallık vardır. Ama toplu tüketimde tüketiciler birbirine engel olmaz.
- Kamusal mal ve hizmetleri kural olarak sadece kamu teşebbüsleri üretir. Ama yarı kamusal mal ve hizmetleri devletin gözetiminde özel sektör de üretebilir.
- Kapasite sınırları çok daha yüksektir.
- Arz ve tüketim bireysel değil, toplucadır. Tüketicilerin faydaları birbirine eşittir.

Devlet bir alandan niye çekilir?

- Ekonomiye canlandırmak için
- Fayda görmediği için
- Faydadan ziyade devlete maliyet yarattığı için

Devletin o alanda özel ekonomiye ne kadar bir alan bıraktığı devletin ekonomik tercihi belirler. Kriterler; verimlilik, ihtiyaç, fayda, stratejik önem gibi hususlardır.

Kamusal kesimde üretilen mal ve hizmetlerin çeşitleri

- Milli savunma, emniyet asayiş hizmetleri (Mutlak – tam)
- Yargı hizmetleri (Mutlak – tam)
- Eğitim, sağlık hizmetleri (yarı)
- Bayındırlık, altyapı hizmetleri (Mutlak – tam)

Kamusal mal ve hizmetlerin özellikleri

- Kamusal mal ve hizmetlerin arzına siyasi iktidar karar verir.
- Tüketiciler birbirine rakip olmazlar.
- Bedelsiz sunulur, tüketiciler mahrum bırakılamaz.
- Kapasite sınırları son derece büyüktür. Savaş, seferberlik, olağanüstü durumlarda özel sektör kamu ekonomisinin içine girer.
- Mutlak – tam kamusal mal ve hizmetler piyasaya sunulamaz, pazarlanamaz. Yarı kamusal mal ve hizmetlerde bu durum nispidir.
- Tüketim bazen zorunludur (örneğin eğitim, güvenlik).
- Bir kısmı ulusal düzeyde, bir kısmı yerel düzeyde üretilir. Düzey farklılığı söz konusudur.
- Kamusal mal ve hizmetlerin sınırı ülke sınırı ve vatandaşlık değildir.

Dışsallık: Bir malın üretimi veya tüketiminin üçüncü kişilere yarar sağlaması veya bir maliyet yüklemesidir. Sonucu olumlu veya olumsuz olsun bizi etkiliyorsa burada dışsallık vardır. Pozitif ve negatif olabilir. Yeni yapılmış bir havaalanı pozitif dışsallığa, fabrikanın çevreye zarar vermesi negatif dışsallığa örnektir.

Tam Kamusal Mal ve Hizmetler

- ♥ Sadece devletin sunduğu, toplumun tümünün ortak ve eşit kullanımına konu olan mal ve hizmetlerdir.
- ♥ Devletle rekabet söz konusu değildir.
- ♥ Bölünemez fayda sağlarlar. Ağırlıklı olarak kamusal fayda sağlarlar, bireysel fayda tespit edilemez.
- ♥ Tüketimde rekabet söz konusu değildir.
- ♥ Bedelsizdir. Maliyeti vardır ve kamu gelirlerinden karşılanır.

Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler

- ♥ Devletin ve devletin izin verdiği özel sektörün sunduğu toplumun belli bir kesiminin ortak ve eşit kullanımına konu olan mal ve hizmetlerdir.
- ♥ Devletle rekabet söz konusudur.
- ♥ Fayda bölünebilir, tespit edilebilir.
- ♥ Kamusal faydanın yanında bireysel fayda da vardır.
- ♥ Tüketimde rekabet kural olarak söz konusu değil, ama burada kapasite önemlidir.
- ♥ Kısım de olsa bir bedel vardır.

Kamu İktisadi Kuruluşları (KİK)

- Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT):** Devlet kar elde etmeye çalışır, fiyatları özel sektör düzeyinde tutar. Devlet ve özel sektör eşit rekabettir.
- İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT):** Topluma minimum maliyetle, hatta zararına hizmetler sunulur (örneğin tiyatrolar).

KAMU MALİYESİ

Devletin mali faaliyetlerini iktisadi, ekonomik, siyasi, politik ve hukuki yönlerden ele alan ve bu faaliyetlerin neden olduğu çeşitli sorunlara çözüm arayan sosyal bir bilim dalıdır.

Kamu Maliyesi Amaçları:

- Kaynak kullanımında etkinlik sağlamak
- Bölüşümde etkinlik sağlamak
- Ekonomik istikrar sağlamak

İkel devletten modern devlete geçen uygulamalar:

- Asker toplama
- Para basma
- Vergi toplama (bizim için önemli olan)

Maliye ile Diğer Alanların İlişkisi

Maliye ve Hukuk:

- Hukuk, maliye hakkındaki kararların kim tarafından verileceğini belirler.
- Hukuk ve maliye ilişkisinde en önemli belge **Bütçe Kanunudur**.
- Devletin mali olaylarını düzenleyen hukuk dalına **mali hukuk** adı verilir.
- Mali hukuk, kamu maliyesi ile hukukun kesiştiği noktadır.
- Mali hukuk, Kamu Gelirleri Hukuku ve Kamu Harcamaları Hukukundan oluşur.

Maliye ve Siyaset:

- Ekonomi sadece ihtiyacı belirler, kararı siyaset verir.
- Siyasetçilerin önüne tercihleri Kalkınma Bakanlığı koyar. Yatırımın yapılıp yapılmamasında, yapılacaksa nereye yapılacağına siyasetin etkisi vardır.
- Maliye teşkilatı ve maliye politikaları, kamu maliyesi ile siyasetin kesiştiği noktadır.

Maliye ve Sosyoloji:

- Topluma sunulan mal ve hizmetlerin nasıl etki yarattığı, nasıl sonuç doğuracağı bu ilişkiyi verir.
- Toplamların yapısı ekonomik yapıyı da etkiler.
- Vergi politikaları toplumu yönlendirir, toplumun kararlarını etkiler.

Maliye ve İktisat:

- İktisat bireysel ihtiyaçlarla, maliye kamusal ihtiyaçlarla ilgilenir.
- İktisat soyut, maliye daha somuttur.
- İktisat metot olarak fiyat mekanizmasını, maliye kamu gelirlerini kullanır.
- Kesiştikleri alan kamu ekonomisidir.

DEVLETİN GELİRLERİ

a. Devletin egemenliğine dayalı olmayan (iradi) gelirler:

- 1) **Gönüllü borçlanma (sürdürülebilir olmalıdır):** Borçlanma ile vergi arasındaki **fark**; vergi zorunludur ve geri ödemesi yoktur. Borçlanma gönüllü ve geri ödemelidir. Borçlanma devlet için hem gelir ve hem de gider kalemidir. Ülke içinden veya UA piyasadan alınabilir.
- 2) **Devletlerarası yardımlar:** Örnek Marshall yardımı.
- 3) **Hibe ve bağışlamalar**
- 4) **Mülk ve teşebbüs gelirleri:** Kira geliri elde edilebilir veya mülk satılarak gelir elde edilebilir. Buna mülk geliri denir. Devletin ayrıca teşebbüs gelirleri vardır.

b. Devletin egemenliğine dayalı (cebri) gelirler: Devletin toplama, uymayanlara yaptırım uygulama, zor alım yetkisi vardır. Askere alma, para basma, cebri icra, vergiler gibi.

Cebri Kamu Gelirleri

1. Vergi	4. Şerefiye	7. Fonlar
2. Harç	5. Parafiskal gelirler	8. Vergi ve idari para cezaları
3. Resim	6. Para basımı	

VERGİ: Devletin ya da devredilmiş vergilendirme yetkisine sahip olan diğer kamu tüzel kişilerinin kamu hizmetlerinin finansmanını gerçekleştirmek üzere bireylerden ve topluluklardan hukuki **cebir** altında aldıkları **karşılıksız parasal** değerlerdir.

AY mad. 73: Herkes, kamu harcamalarını finanse etmek için, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

- Vergi koyma, değiştirme veya kaldırma yetkisi TBMM'ne aittir.
- Devletin vergi toplamasının en temel nedeni egemenliktir.
- Vergiyi, devlet ya da devredilmiş vergilendirme yetkisine sahip olan diğer kamu tüzel kişileri toplar.
- Vergi, nakit olarak, para cinsinden toplanır.
- Vergi hukuki cebir altında toplanır.
- Devletin vergilerle elde ettiği geliri kullanabileceği tek yer kamu harcamalarıdır.
- Verginin somut bir karşılığı yoktur.
- Verginin size geri kamu hizmeti olarak dönüp dönmediğini sorgulayacağınız tek yer seçimlerdir.
- Vergi, kamu harcamalarını finanse etmek için verilir.
- Vergi, herkes tarafından mali gücüne göre verilir.
- Vergi, bireylerden ve topluluklardan (piyasa aktörlerinden) alınır.
- Kamu sektörü kural olarak vergi ödemez. **İstisnaları:** ** Kamu yaptığı harcamalarda KDV öder.
** KİT'ler Kurumlar Vergisi öder.

HARÇ: Belli bazı kamu kurumlarınca yerine getirilen veya sunulan belli bazı somut hizmetlerden yararlananlardan bu hizmetler karşılığında alınan cebri nitelikteki ödentilerdir.

- Bir vergi çeşididir. Cebri kamu gelirlerindendir.
- Bir kanuna dayanırlar.
- Vergilerin somut karşılığı yoktur. Burada ise somut olarak devlet ya da diğer kamu tüzel kişilerinin sağladıkları kamu hizmetlerinden faydalanmak isteyenler öder. Harçlar karşılıklı kamu gelirleridir.
- Harç, nakit olarak, para cinsinden toplanır.
- Vergiler geneldir, harçlar özeldir.
- Mutlak, tam kamusal mal ve hizmetlerin finansmanı vergiler yoluyla sağlanır. Yarı kamusal mal ve hizmetlerin finansmanı harçlar yoluyla sağlanır.
- Harçlar, mali gücüne göre alınma kuralı uygulanmaz.
- Harç, bireylerden ve topluluklardan (piyasa aktörlerinden) alınır.
- Kamu sektörü kural olarak harç ödemez.
- Tapu harcı, pasaport harcı, mahkeme harcı gibi örnekleri vardır.
- Öğrenci katkı payları harç değildir.

RESİM: Kamu idarelerinin verdiği bir izin ya da sağladığı bir ayrıcalık karşılığında ilgililerinden tahsil ettiği cebri kamu gelirleridir.

- Bugün için ülkemizde hukuken yoktur, ama fiilen vardır. (vergi ya da harç adı altında alınmaya

devam edilmektedir)

- Karşılıklı ve cebri bir kamu geliridir.
- Bir kanuna dayanırlar.
- Kamu idarelerinden belli bir hususta izin alınması karşılığında ödenir. Bir izin, ayrıcalık söz konusudur, harçlarda ise bir hizmet alma söz konusudur.
- Mali gücüne göre alınma kuralı uygulanmaz.
- Nakit olarak, para cinsinden toplanır.
- Merkezi veya yerel yönetimler toplar.

ŞEREFİYE: Yerel yönetimlerin sundukları bayındırlık hizmetleri karşılığında mal varlığında meydana gelen artışlara yönelik istenen paylardır.

- Yerel yönetimler toplar.
- Karşılıklı ve cebri bir kamu geliridir.
- Bir kanuna dayanırlar.

PARAFİSKAL GELİRLER (VERGİ BENZERLERİ): Genel kamu yararına yönelik bir kısım kuruluşların sundukları hizmetlerin finansmanında kullanılmak üzere, kuruluş mensuplarından veya kuruluşla ilgili üçüncü kişilerden topladıkları ve merkezi yönetim bütçesi dışında muhasebeleştirilen kamusal gelirlerdir.

- Bir devlet geliri değildir. Bu gelirler merkezi yönetim bütçesine girmezler. İlgili kuruluşun bütçesine gider. Emekli Sandığı, SGK, Baro, Ticaret, Sanayi Odası gibi kuruluşlara ödenen aidat, primlerdir.
- Karşılıklı ve cebri bir kamu geliridir.
- Somut bir karşılığı vardır (ikramiye, emekli aylığı gibi).
- Bir kanuna dayanırlar.

PARA BASIMI

- Devlet para basmaktan dolayı bir gelir elde eder (kâğıdın maliyeti azdır).
- Devalüasyon: Türk Lirasının yabancı para karşısında değer kaybetmesi demektir.
- Enflasyon: Paranın alım gücünün düşmesine denir.
- Devletin büyüme oranının üzerinde para basması durumunda enflasyonist etki oluşur.
- Ekonomik büyümeye paralel para basılırsa devlet gelir elde eder.

FONLAR: Bütçe içi ya da dışı belli kaynaklardan temin edilerek, belli amaçlar için harcanmak üzere özel hesaplarda hazır tutulan kamusal nitelikli paralardır.

- Devlet gelirlerinin kamu harcamalarının tümüne kullanılmasının bir istisnasıdır. Devlet topladığı parayı sadece fonun kuruluş amacına ilişkin kullanır.
- Süratli harcama imkânı verir.
- Bu gelirler özel hesaplarda hazır tutulur.
- Fonlar bütçe birliği ilkesine aykırılık oluştururlar.
- 1980'li yıllarda sisteme girmiştir.
- Fonlar bütçe içi ya da dışı belli kaynaklardan elde edilir. Savunma Sanayisi Destekleme Fonu, Tanıtma Fonu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Özelleştirme Fonu, Sosyal Dayanışmayı ve Yardımlaşmayı Teşvik Fonu bütçe dışı fonlardır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Fonu bütçe içidir. Bütçe dışı fonlar denetime tabi değildir.
- Bütçe dışı fonlar 2000'li yıllarda azaltılmıştır.

VERGİ VE İDARİ PARA CEZALARI:

- Para cezaları adli ve idari para cezaları olarak ikiye ayrılır.
- Cebri bir kamu geliridir.
- Vergi cezalarını Vergi İdaresi koyar. Adli para cezalarını mahkeme verir.
- Asıl amaç devlete gelir sağlamak değildir, suç işlenmesini önlemektir.

2. BÖLÜM: GENEL VERGİ TEORİSİ

TARİHÇESİ: Vergi tarihsel bir olgudur, tüm çağlarda rastlanır. İlk çağlarda zorunlu ödeme biçimindeydi, Ortaçağda ihtiyari ödemeler biçimini aldı. Tarihte ilk vergiler; şehir kapılarında alınan gümrük vergileri ve pazarlardaki satışlar üzerinden alınan harcama – tüketim vergileri biçiminde karşımıza çıkmıştır. **İlk vergileri MÖ 2000’li yıllarda Mısır’da uygulanan yağ vergisi ve köle vergisi** olarak bilinmektedir.

1215 Magna Carta ile İngiltere’de ilk kez vergi alma yetkisi Kral John’un elinden alınıp parlamentoya verilmiştir.

NİTELİKLERİ: Vergi zorunlu bir ödentidir, hukuki cebir altında yapılır. Vergi karşılıksız bir ödentidir. Devlet örgütünü kurduktan sonra her şeyden vergi alabilir (para kokmaz). İngiltere’de pencere vergisi örneği vardır (6 pencereden fazlasına vergi getirilmiştir).

İŞLEVLERİ: İki işlevi vardır. İlki, topluma kamu hizmeti sunan devlet ve diğer kamu tüzel kişilerine mali kaynak sağlamak ve diğeri toplumda gelir dağılımının kontrolü, piyasada fiyat istikrarının sağlanmasıdır.

OSMANLI DÖNEMİ:

1. Örfi Vergiler: Padişahın iradesinden kaynaklanan ve geleneksel olarak uygulanan vergilerdir. İlk defa Osman Gazi Karahisar Pazarı’nda bir harç alınmasını (**Pazar Harcı**) emretmiştir.

Öşür: Toprak ürünleri (% 10) vergisidir. 1926’da kaldırılmıştır.

2. Şer’i Vergiler: İslam hukukuna dayalı olan vergilerdir.

Haraç: Fethedilen yerlerde toprakların sahibinin kullanımına bırakılması karşılığında gayrimüslimlerden alınan vergidir.

Cizye: Gayrimüslimlerden önceleri devletin sağladığı koruma ve güvenlik karşılığında, sonraları askerlikten muaf olmaları karşılığında alınan bir vergidir.

Zekât: Müslümanlara özgü sosyal dayanışma amaçlı bir vergidir.

VERGİ KAVRAMLARI

Vergi alacaklısı	Devlet ya da devletten vergilendirme yetkisini devralmış olan kamu tüzel kişileridir. Alacaklı taraf aktif süjedir. Merkezi yönetim (nünün içinde Maliye Bakanlığı) ve yerel yönetimler vergi alacaklısı olabilir.
Vergi borçlusu	Mükelleftir, vergi yükümlüsüdür, pasif süjedir. Vergi doğuran olayı gerçekleştiren herkes vergi borçlusudur. Vergi alacaklısının iradesine tabi olarak kendisine yüklenen vergi borcunu yerine getirmek zorunda kalan gerçek ve tüzel kişilerdir. AY mad. 73: Herkes, kamu harcamalarını finanse etmek için, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi borçlusu kural olarak yükümlüdür. Bazı durumlarda vergi sorumlusu da vergi borçlusu olabilir.
Mükellef	Vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu yüklenen gerçek ve tüzel kişilerdir. Mükellef olmak için fiil ehliyetinin olması aranmaz.
Vergi yükümlüsü	Vergi doğuran olayın gerçekleştiği kişidir. Her vergi kanununda vergi yükümlüsü ve sorumlusunun kim olduğu yazılır. Yükümlülük açısından belirleyici unsur ödeme gücüdür. Yükümlülük kanunla belirlenir. Asıl yükümlüdür. Bazı durumlarda vergi yükümlüsü olmayan kişiler sorumlu tutulmuştur. Bu noktada vergi sorumlusu kavramı önümüze çıkar. Kanuni yükümlü: Vergi kanunlarında düzenlenen, vergiyi ödemekle yükümlü olan kişidir. Vergi dairesine vergiyi yatırmakla yükümlü olan kişidir. Asıl yükümlüdür. Fiili yükümlü: Vergi yüküne katlanan kişidir. Bu ayırım yansımadan kaynaklanır. Aracı yükümlü: Kanuni ve fiili arasındaki aşamalarda vergi yükünü aktaran diğer tüm kişilere denir. Yansımaya: Piyasa koşullarından yararlanarak ödemek zorunda kalınan verginin başkalarına aktarılmasıdır.

Vergi sorumlusu	Vergi doğuran olayın gerçekleştiği kişi değildir, ama vergiyi vergi dairesine yatırmayı gereken kişidir. Vergi ödenmezse devlet vergi sorumlusuna gider. Kendisinin değil, bir başkasının vergisini ödemekle yükümlü olan kişidir. Sorumluluk kanunla belirlenir. Kanuni temsilci veya vergi tevkifatı (verginin kaynaktan kesilmesi) durumlarında (örneğin işverenin işçilerin aylığından kesinti yaparak vergi dairelerine yatırmaları) ortaya çıkar. Adam çalıştırana vergi sorumlusu denir. Uygulamada vergi tevkifatı (stopaj) yaygındır.
Verginin konusu	Vergiye esas teşkil eden faaliyet, işlemdir. Kanunla saptanır.
Vergi doğuran olay	Vergi kanunlarının vergi borcunun doğumuna bağladıkları olaylar ya da tekemmülüne bağladıkları hukuki kurumlardır. Vergi konusunu oluşturan faaliyetin, işlemin gerçekleştirilmesidir. Örneğin gelir vergisinde vergi doğuran olay gelir kazanma faaliyetidir. VDO, yükümlü ile konu unsuru arasında bağ kurar. Vergi doğuran olay tarihi, gerçekleşme anı iki açıdan önemlidir: 1. Bu olaya uygulanacak yasaların belirlenmesi 2. Zamanaşımı süresinin belirlenmesi açısından önemlidir. Vergi hukuku tarafsızdır. Vergi kanunları lehe veya aleyhe de olsa geriye yürümez. Vergi doğuran olayın gerçekleştiği andaki mevzuat uygulanır. Bizde zamanaşımı süresi VDO'nun gerçekleştiği tarihi izleyen yılbaşından itibaren 5 yıldır.
Verginin matrahı	Vergi konularının vergi hesaplanmasına esas teşkil eden miktar veya değerlerdir. 1. Ad valorem matrah: Değer esasına dayanır. Vergi konusu malın (bina, arsa vb) değeri önemlidir. Örneğin kumaşın fiyatının % 10'u oranında vergi alınırsa matrah türü ad valorem'dir. Örneğin gelir vergisi, kurumlar vergisi, emlek vergisi, KDV değer esasına dayanır. 2. Spesifik matrah: Miktar esasına dayanır. Vergi konusu malın ağırlığı, adedi, yüzölçümü, hacmi gibi sayısal büyüklükler önemlidir. Örneğin kumaşın metresinden 2 TL vergi alınırsa matrah türü spesifiktir. Örneğin motorlu taşıtlar vergisi, gümrük vergisi, damga vergisi miktar esasına dayanır. Özel tüketim vergisinde kullanılan matrah türüdür. Mali güce göre vergi ilkesine uygun değildir. Spesifik matrah sakıncaları: Fiyat artışlarını izleyemez, enflasyon nedeniyle tekrar ayarlanması zorunluluğu vardır, gelire dayanan vergilere uygulanamaz, mallar arasındaki kalite farkını gözetemez.
Vergi kolaylıkları	Vergilendirmede eşitlik ve genellik ilkeleri geçerlidir. Vergi kolaylıkları devletin maliye politikası ile ilgilidir. Devletin koruyup kollamak istediği, teşvik etmek istediği konulardır. Genellik ilkesi: Herkes vergi verecek. Eşitlik ilkesi: Aynı durumda olan kişiler aynı oranda vergi verecek. Vergi muafiyeti: Kişi unsuru ön plandadır. Bir kişinin ya da kurumun vergi yükümlülüklerinden yasa gereği kurtulmasıdır. Örneğin özel kreş ve bakımevlerinin 5 yıl vergi vermemesi muafiyet kapsamına girer. Vergi istisnası: Konu unsuru ön plandadır. Konu unsuru bakımından getirilmiş vergi kolaylığıdır. Vergi harcaması: Vergi muafiyetleri sebebiyle aslında alabilecekken almadığı vergi dilimine denir. Bu rakamın toplam değerinin bir denge sağlaması gerekir.

VERGİLEME İLKELERİ

Fransız: Vergi bir kazdan onu ürkütmeden tüklerini alabilme sanatıdır.

Ayrı ayrı vergilerden veya bir vergi sisteminden beklenen ekonomik, sosyal, mali fonksiyonların gerçekleşebilmesi için vergi bileşiminin oluşumunda, tekniğinde ve uygulanmasında dikkate alınması gereken temel unsur veya kurallardır. Vergilendirmenin temel amaçları veya vergilendirmede uyulması gereken kurallar da denir. Toplumsal, ekonomik koşullara, zamana göre değişkenlik gösterebilir.

♣ A.SMİTH: KLASİK VERGİLEME İLKELERİ

- Vergide **adalet ve eşitlik** ilkesi
- Vergide **kesinlik** ilkesi
- Vergide **uygunluk** ilkesi
- **İktisadilik** ilkesi

Stagflasyon: Ekonomideki durgunluktur. Vergi toplamak zorlaşır.

Türkiye’de gelir vergisi % 20, kurumlar vergisi % 20 ve kalan vergiler KDV, ÖTV denilen harcamalardan alınan vergilerdir.

Vergide adalet ve eşitlik ilkesi

Eşit durumda olanlara eşit muamele etmektir. Bireylerin ödeme güçleriyle orantılı vergi ödemelerini öngörür. Ödeme gücünü dikkate almayan vergileme adil olmaz. Vergi kan bağıışı gibidir, vereceksin ama kendi ayaklarının üzerinde kalmaya devam edebilmelisin.

Ödeme gücü kavramı Anglosakson sistemde, mali güç kavramı Kıta Avrupası sisteminde kullanılıyor.

Vergide kesinlik ilkesi

Açıklık da denir. Verginin öngörülebilir ve belirli olması demektir. Verginin ödeme zamanının, biçiminin, miktarının açık ve kesin önceden belli olmasıdır. Anayasada hukuk devleti ilkesinin karşılığıdır. Bu ilke kişinin yatırım yapması açısından önemlidir.

Vergide uygunluk ilkesi

Verginin yükümlü için en uygun zamanda ve biçimde tahsil edilmesini ifade eder, keyfi vergilendirmeyi önlemek açısından bu ilke önemlidir.

Burada mali yıl, takvim yılı kavramı vardır. Mali yıl = 1 Ocak ile 31 Aralık arası dönemdir. Siz de verginizi sonraki yılda Mart ve Temmuz aylarında iki taksitte ödersiniz.

Vergide iktisadilik ilkesi

Vergi hasılatı ile bu vergilerin tahsil masrafları arasındaki ilişkiye işaret eder. Vergilerin tahsil masraflarının mümkün mertebe az olmasını, hasılatın da fazla olmasını öngören bir ilkedir. **Terkin:** Devletin belli bir miktarın altındaki vergi borçlarını tahsil etmemesidir.

♣ GÜNÜMÜZDE GEÇERLİ İLKELER

1. Mali ilkeler

- ** Açıklık ilkesi
- ** Genellik ilkesi
- ** Uygunluk ilkesi
- ** Etkinlik ilkesi

2. İktisadi ilkeler

- ** Tarafsızlık ilkesi
- ** İktisadilik ilkesi

3. Adalet ilkesi

- ** Genellik ilkesi
- ** Eşitlik ilkesi

Vergide genellik ilkesi

Şövalyeler krala kanlarını, papazlar dualarını, halk da vergisinin verir.

Anayasa herkes vergi ödemekle yükümlüdür, der. Genellik ilkesi herkesin bir şekilde vergi ödemesi, vergi sistemi içinde yer almasıdır. Herkes mali gücüne göre vergi ödemelidir, mali gücü olmayanların vergi ödememeleri genellik ilkesine aykırılık oluşturmaz.

Vergide eşitlik ilkesi

Eşit durumda olanlara eşit muamele etmektir. Bireylerin ödeme güçleriyle orantılı vergi ödemelerini öngörür. Ödeme gücünü dikkate almayan vergileme adil olmaz. Vergi kan bağıışı gibidir, vereceksin ama kendi ayaklarının üzerinde kalmaya devam edebilmelisin.

Ödeme gücü kavramı Anglosakson sistemde, mali güç kavramı Kıta Avrupası sisteminde kullanılıyor. Ödeme gücünün tüm dünyada kabul edilen **üç göstergesi** vardır: **Gelir - servet - harcama**

1. Yatay eşitlik: Aynı veya benzer durumda olanların aynı veya benzer vergi yüküne sahip olmalarıdır. Anayasadaki eşitlik ilkesi ile ilgilidir.

2. **Dikey eşitlik:** Farklı durumda olan kişilerin farklı vergi yüküne sahip olmalarıdır. Anayasadaki sosyal devlet ilkesi ile ilgilidir. Bu maksatla elimizde **üç araç** vardır.

a. **En az geçim indirimi uygulaması:** Vergilendirilmeye bir alt sınırdan başlanmasıdır. Sosyal eşitlik için bu gereklidir. Türkiye’de 1987’de kaldırılmıştır, halen uygulanmamaktadır.

b. **Ayırma kuramı:** 6 kazanç yöntemi vardır. Bu kuram, emek gelirleri niteliği itibarıyla fiziki çalışmaya yönelik olduğundan sosyal devlet ilkesi ve dikey eşitlik gereğince buradaki gelirlerin diğer gelirlerle göre daha az vergilendirilmesini söyler. Emek gelirlerini himayeyi öngörür. Bu kuram Türkiye’de “asgari geçim indirimi” adı altında ücretliler için uygulanmaktadır.

Teşebbüs gelirleri

- 1) Ticari kazanç
- 2) Zirai kazanç

Servet gelirleri

- 1) Menkul sermaye iradı
- 2) Gayrimenkul sermaye iradı

Emek gelirleri

- 1) Ücret kazancı
- 2) Serbest meslek kazancı

c. **Artan oranlı vergi tarifeleri:** Kişinin geliri arttıkça ödediği verginin de artmasıdır. Böylece devlet az kazananlardan az, çok kazananlardan çok vergi almış olur. Türkiye’de artan oranlı vergi tarifeleri yöntemi kullanılmaktadır (% 15 – 20 – 27 – 35). Ama kurumlar vergisinde bu uygulama yoktur, % 20 sabittir.

VERGİLENDİRMENİN AMAÇLARI

1. Mali amaçla vergi alınması (fiscal)

Esas amaç, kamu hizmetlerinin üretilmesi için gerekli finansmanı sağlamaktır.

2. Mali olmayan amaçla vergi alınması

Belli bazı sosyal, maliye, ekonomi, kültür politikalarının uygulanmasında vergiden yararlanılabilir. Dolayısıyla vergi sadece devlete gelir sağlamak için değil, kişileri belli davranışlara teşvik etmek için de kullanılmaktadır. Bu tür vergilere **yönlendirici vergiler** denir. **Vergi sopası** da denir. Bekârlık vergisi, mum vergisi gibi örnekleri görülmüştür. Türkiye’ 1950 – 60 arasında bekarlara % 5 fazla vergi uygulaması olmuştur.

a. **Mali olmayan amaçla vergi alınması (non – fiscal):** Bekârlık vergisinde evlenme ve nüfus artışı sağlansaydı, zaten devletin beklediği sonuç gerçekleşmiş olacaktı.

b. **Vergi alması + beklenmeyen bir sonucun doğması (extra – fiscal):** Pencere vergisinde devletin mali amacı vardı, ama insanlar pencereleri kapatarak beklenmeyen sonuç doğurdular.

VERGİ SİSTEMİ VE VERGİ SİSTEMATİĞİ

♥ VERGİ SİSTEMİ

Bir ülkede **bir yıl boyunca** uygulanan, yürürlükte olan vergilerin bütününe denir. Zaman ve mekâna göre değişiklik gösterir. İlk ayrımı **sayısına göre** yapabiliriz:

1. **Tek vergili sistem:** Bugün uygulaması yoktur, ayrıca adaletli bir sistem değildir, varsayımdan ibarettir.
2. **Çok vergili sistem:** Çağdaş vergi sistemlerdir. Çözümü için vergi sistematığı kavramına başvurulur. Bizi ilgilendiren vergi sistematığıdır. Bu sadece çok vergili sistemde bulunur. Bu sistemde **üçlü bir ayırım** vardır:

- a. Gelirden alınan vergiler
- b. Harcamalardan alınan vergiler
- c. Servetten alınan vergiler

♥ VERGİ SİSTEMATİĞİ

Bir vergi sisteminde uygulanan farklı türde çok sayıda verginin çeşitli ölçütlerle tasnifine denir. Örneğin;

Türk Vergi Sistemi: a. Merkezi yönetim tarafından alınan vergiler
b. Yerel yönetim tarafından alınan vergiler

Türk Vergi Sistemi: a. Yurt içinden alınan vergiler
b. Yurt dışından alınan vergiler gibi değişik ayrımlar yapılabilir.

♥ VERGİLERİN TASNİFİ

1. Yükümlülerin kişisel durumlarına göre

- a. **Objektif vergiler:** Kişisel durum etkilemez (örneğin kurumlar vergisi).
- b. **Sübjektif vergiler:** Kişisel özellikler önem taşır (örneğin gelir vergisi).

2. Vergiyi ödeyen ve vergiyi taşıyana göre

- a. **Dolaylı vergiler:** KDV, ÖTV
- b. **Doğrudan vergiler:** Gelir vergisi, kurumlar vergisi

3. Kapsamına göre: Genel vergi, özel vergi

4. Ekonomik kaynağa göre

Gelirden alınan vergiler	Harcamalardan alınan	Servetten alınan
Gelir vergisi, Kurumlar vergisi	KDV, ÖTV, ÖİV, Damga vergisi (DVK) , Banka ve sigorta muameleleri vergisi (BSMV)	Emlak vergisi (EVK), Motorlu taşıtlar vergisi (MTK), Veraset ve intikal vergisi (VİVK)
Çok yeni bir vergidir. Örnek GVK, KVK Gelir bir akımdır. Servet geliri durağandır. Harcama ise gelirin harcanmasıyla elde edilir.	Mal ve hizmet alımında bu vergi alınır.	Servetin vergilendirilmesidir. Çok eski bir vergidir.

♥ VERGİLENDİRME SÜRECİ

Vergilendirme çeşitli önkoşullardan, aşama ve işlemlerden oluşan karmaşık bir süreçtir. **Önkoşullar:**

- Hukuki önkoşul:** Vergilendirme bir yasaya dayanmalıdır.
- Maddi önkoşul:** Vergiyi doğuran olaydır. Yükümlü ile vergi konusu arasındaki bağlantıyı kurar.

GELİR VERGİSİ

Gelir: Kişinin belli bir dönemde satın alma gücünde ortaya çıkan artıştır. Gelir bir akımdır, dinamikdir.

- Teşebbüs gelirleri:** İşletme kurulur, sermaye tahsis edilir, teşebbüs sahibi emeğini de koyar. Sermaye ve emek vardır, ancak faaliyet sermayeye ağırlıklıdır. Kaynak kuramını esas almıştır.
- Emek gelirleri:** Kaynak kuramını esas almıştır.
- Servet gelirleri:** Kaynak kuramını esas almıştır.
- Diğer kazançlar:** Değer artışı ve bazı arızı-geçici kazançlar (tek seferlik) bu kapsamdadır.

Gelir Vergisi Kanunu'nda gelirler tek tek sayılmıştır, bunlar gelir kabul edilerek vergilendirilir:

1. Ticari kazançlar (teşebbüs)	5. Gayrimenkul sermaye iradı (servet)
2. Zirai kazançlar (teşebbüs)	6. Menkul sermaye iradı (servet)
3. Ücret kazancı (emek)	7. Diğer kazançlar
4. Serbest meslek kazancı (emek)	

Satın alma gücündeki artış nereden kaynaklanmaktadır? Bizde kaynak kuramı ve sınırlı net artış kuramı vardır. Bu konuda **iki kuram** vardır:

- Kaynak kuramı:** Üretim faktörlerinin üretime katılması karşılığında elde edilen pay gelir olarak kabul edilir. Emek, ticaret, faiz ile elde edilen geliri gelir olarak kabul eder. Piyangoyu, mirası, gayrimenkulün değerinin artmasını gelir olarak kabul etmez. Çünkü bunlar bir kerelik, sürekli değildir. Bu kurama göre kaynağı belli olmayan, sürekli olmayan gelir artışları gelir olarak nitelendirilmez. **Kaynak kuramında gelir, tablodaki 6 noktadan kaynaklanmalıdır.**
- Net artış kuramı:** Buna göre belli bir dönemde (1 yıl) satın alma gücündeki artış nereden kaynaklanırsa kaynaklansın gelir sayılır. Tesadüfe bağlı satın alma gücündeki artışları da kapsar.

Gelir vergisinin özellikleri:

- * **Sübjektif** bir vergidir.
- * Dolaysız, **doğrudan** bir vergidir.
- * **Artan oranlı** bir vergidir.

KURUMLAR VERGİSİ

Şirket elde ettiği gelirin vergisini öder, ortaklarına pay dağıtır, bu kişiler de bu gelirden vergi öderler. Bu ekonomik anlamda çifte vergidir, ama hukuki anlamda çifte vergi değildir.

Adi şirketler kurumlar vergisinin mükellefi değildir, gelir vergisinin mükellefidir. **Kimler mükelleftir?**

- Sermaye şirketleri**
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)**
- Kooperatifler**
- Derneklere ait iktisadi işletmeler**
- Vakıflara ait iktisadi işletmeler**
- İş ortaklıkları**

- TTK'na göre kurulmuş sermaye şirketleri kurumlar vergisi mükellefidir.
- KİT'ler vergi vermezse özel şirketler rekabet edemez.
- Derneğin kermes düzenleyip kazanç elde etmesi bir gelir değildir, çünkü bir kereliktir, sürekli değildir. Dernek ve vakıflar kurumlar vergisi vermezler, onlara ait iktisadi işletmeler kurumlar vergisi verir.
- Kooperatifler, üyelerinin ekonomik açıdan iyileşmesi için bir araya gelmiş yapılardır.
- İş ortaklıkları belirli bir faaliyeti gerçekleştirmek için bir araya gelmiş topluluklardır. Gerçek veya tüzel kişiler olabilir. Ayı ayrı vergilendirilmeyi talep edebilirler. Kendi istekleriyle, iradeleriyle kurumlar vergisinin yükümlüsü olmayı da talep edebilirler.

Kurumlar vergisinin özellikleri:

- * **Objektif** bir vergidir.
- * **Dolaysız, doğrudan** bir vergidir.
- * **Sabit oranlı** bir vergidir.

SERVET VERGİSİ

- * **Emlak vergisi**
- * **Motorlu taşıtlar vergisi**
- * **Veraset ve intikal vergisi**

Servet vergisinde devlet gelirlerin birikmiş halini vergilendirir. Bir akım yoktur. Bu sebeple bu verginin çok yüksek olması mülkiyet hakkının ihlali sonucunu doğurur.

- Olağan servet vergileri
- Olağanüstü servet vergileri (egemenlik yetkisine dayanarak) çeşitleri vardır.

EMLAK VERGİSİ

- * **Arsa vergisi**
- * **Bina vergisi**

Belediyeler her 4 yılda bir metrekare birim değerini hesaplar. Bu değere göre vergi miktarı ortaya çıkar. Emlak vergisinde nesnel bir ölçüt yoktur. Büyük şehirde binde 4, büyük şehir dışında binde 2'dir.

Büyük bir arsada küçük bir bina var. Bina mı, arsamı vergiye tabi olacak? Metrekare üzerinden bina vergilendirilir.

MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ

- * **Kara araçları vergisi**
- * **Hava araçları vergisi**

Spesifik matrah uygulanır. Hangi aracın, hangi vergiyi vereceği tablo halinde bellidir. Bu vergiyi araç üzerine kayıtlı olan kişi öder. Ocak ve Temmuz aylarında bu vergi ödenir, 1 Ocak veya 1 Temmuzda araç kimin adına kayıtlıysa vergiyi o öder. Aracı kullanan kişinin önemi yoktur.

VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ

Vergilendirilen şey servetin el değiştirmesidir. Verasette belli bir kısmı aşan değer vergilendirilir.

HARCAMALARDAN ALINAN VERGİ

İlk vergilerin görünümü hep servet üzerinedir. Gelir vergisi 1800'lerin başında ortaya çıkmıştır. Daha sonra harcamalardan alınan vergiler çıkmıştır. Daha eski dönemlerde devletin harcamalardan vergi alamamasının nedeni, bunu kayıt altına alamamış olmasıdır. Mesele KDV İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Türkiye'de 1984 yılında kabul edilmiştir, 1985'te yürürlüğe girmiştir.

Harcamadan alınan verginin özellikleri:

- * **Objektif** bir vergidir.
- * **Dolaylı** bir vergidir.

Harcamadan alınan vergiler ikiye ayrılır:

- **Hukuki muameleden** alınan vergiler (damga vergisi)
- **İktisadi muameleden** alınan vergiler

♣ **Özel gider vergileri**

♣ **Genel gider vergileri: Toplu muamele vergisi, Yayılı muamele vergisi, KDV**

Özel gider vergisi: Sadece tek bir alanda, tek bir üründen, spesifik alınan vergidir. Örnek, ÖİV

Genel gider vergisi: Tüm yurttaki uygulanan tüm ürünler üzerinden alınan vergidir.

Toplu muamele vergisi: Bir üretim zincirinde sadece bir aşamasının vergilendirilmesidir.

Pamuk – çırçır fabrikası – iplik fabrikası – kumaş fabrikası – atölye – **TOPTANCI (vergi genelde bu aşamada alınır)** - butik – kullanıcı

Bu halkada, devletin vergiyi kimden alacağını seçme hakkı vardır. Ama vergi kaçırılırsa tüm halka vergilendirilmemiş olur. Bu nedenle bu vergi terk edilmiştir.

Yayıllı muamele vergisi: Bir üretim zincirinde tüm aşamaların vergilendirilmesidir. Buradaki sorun ise, her vergi diğerinin maliyet unsuruna dönüşür. Bu çığ etkisi yaratıyor, enflasyonist etki yaratır.

KDV: Üretim zincirinde tüm aşamalarından vergi alınır, ama başarıya ulaşmasının sebebi; vergi yükünün bir sonraki halkaya yansıtılabilmesidir. Her aşama vergiyi tek başına üstlenmez, bir sonraki aşamaya aktarır. Sadece kendisinden oluşan değeri vergi dairesine yatırır. Buradaki sistemin adı **otokontrol sistemidir**. Her halka bir önceki halkadan fatura almak zorundadır, yoksa önceki halkanın vergisi kendisine kalır. Bu vergi enflasyonist etki yaratmaz, vergi maliyete dönüşmez, ürün fiyatı çığ gibi büyümaz. Vergi yükü son olarak tüketicinin üzerinde kalır.

KDV'ye ilişkin iki yöntem:

1. **Çıkarma yöntemi:** Satış değerinden maliyet çıkartılır, o üründe yaratılan katma değer çıkıyor. Tercih edilen yöntemdir.
2. **Toplama yöntemi:** Muhasebe sistemlerinin çok doğru olması kurgusu üzerinden bir sistemdir.

KDV hesaplaması:

SORULACAK !!!!

= (Vergili bedel x vergi oranı) / (100 x vergi oranı) Örnek: Kitap 10 TL, KDV % 8

= (10 x 8) / (100 x 8) = 80 / 108 = 0.74 TL KDV'dir.

KDV özellikleri:

- * **Objektif** bir vergidir. * Şeffaftır.
- **İçsel yüzde:** KDV ilk uygulandığında fiyat + KDV şeklindeydi. Sonra KDV fiyatın içine saklandı, KDV dâhil fiyat uygulanmaya başlandı.
- KDV veya ÖİV oranlarında azaltma yapılırsa tüketim artar. Oran düşerse vergi geliri çok düşmeyebilir, tüketim artacağından kurumlar vergisi artar, daha çok kişi çalışır ve gelir vergisi öder, ama bu sürekliliği olan bir durum değildir.
- Oran artarsa vergi hasılatı artar diye bir kural yok, tüketim yapılmazsa hasılat artmaz. Ama oran azaldığında daha çok vergi toplanabilir. Bunlar geçici tedbirlerdir, sürekliliği yoktur.
- Fiş almazsanız devlete vergi gitmez. Bunu önlemek için alınacak tedbirler; toplum bilincini artması veya topladığınız fişlere devlet geri ödeme yapmasıdır. Toplanan fişlere geri ödeme ülkemizde uygulandı, geri ödeme 2007'de kaldırıldı ve o yıl KDV tahsilatında % 11 azalma oldu. Kanunda fiş alma zorunluluğu devam etmektedir.

VERGİLERİN İKTİSADİ ETKİLERİ

Gelir Etkisi: Vergi oranlarının artması sonucu çalışma isteğinin artmasına denir.

İkame Etkisi: Vergi oranlarının artması sonucu çalışma isteğinin azalmasına denir.

Vergi yükü: Bir ülkede belirli bir dönemde vergi mükellefleri üzerindeki maddi yüke denir.

- **Bireysel vergi yükü:** Gerçek kişinin bir mali yılda üzerindeki vergi yüküdür.
- **Sektörel vergi yükü:** Turizm, hizmet, otomotiv gibi sektörlerin üzerindeki vergi yüküdür. Devletin sektörel vergi yükünü görmesi, bu sektör üzerine nasıl bir politika uygulayacağını anlamasını sağlar.

Net vergi yükü: Ödenen vergilerden kamu hizmeti için yapılan ödemelerin çıkarılmasıdır. Net vergi yükü bulunduğu, ödediğimiz vergi kamu hizmetlerinin üzerinde mi yoksa kamu hizmetlerini karşılamaya yetmiyor mu diye anlayabiliriz. Üzerinde ise bu vergi tartışılır hale gelir, yetmiyorsa farkı devlet borçlanmayla karşılar.

Vergi kaçırma: İlegal yöntemlerle daha az vergi ödemek veya hiç ödememek için vergi kanunlarına uygun hareket etmemektir. Vergi kaçırıldığında toplam vergi yükünde sapma yaratır.

Vergi potansiyeli: Bir ülkenin bir mali yılda elde edebileceği vergi gelirlerinin maximum miktarını gösterir.

Vergi gayreti: Bir ülkedeki vergi potansiyelinin ne kadarının tahsil edilebildiğidir. Vergi gayreti, gelecek yıl için yapılan ve Bütçe kanunlarında toplanması planlanan vergi miktarı değildir. Geçmişte kalan yıl için yapılan ve Kesin Hesap kanununda gösterilen tahsil edilmiş vergi miktarı bize vergi gayretini gösterir.

- Vergi gayreti ile vergi potansiyeli birbirine uzaksa vergi sisteminde sorun var demektir. Yakınsa vergi denetimleri iyi yapılıyor, sistem iyi işliyor demektir.
- Vergi potansiyelinin ulaşabileceği en son nokta gayri safi milli hasıladır, bu ütöpik bir durumdur.

Yansıma / dönüşüm mekanizması: Özellikle dolaylı vergilerde devlet vergileri tahsil ederken bir sonraki aşamaya mahsuplaşarak bir vergi yükü bırakıyor. Üreticiler bir sonraki aşamaya kendi karlarını ve üzerlerindeki vergi yüklerini aktarıyorlar. Bir önceki aşama bir sonraki aşamaya vergi yükünü yansıtıyor.

Vergi kapitilizasyonu: Burada iki teşvik vardır. İlki, tüketicilere elektronik ürünlerde daha kolay ulaşım sağlamak ve diğer teşvik ise, devletin vergi yükünün bir kısmını almamayı tercih etmesidir. Vergi indirimi olduğunda fiyat inmesi gereken yerde değilse, o aradaki kısım devletten o sektöre aktarılmıştır. Devletin vergiyi indirmesi ve aradaki bir kısmın satıcıda kalmasına vergi kapitilizasyonu denir.

Vergi amortizasyonu: Belirli bir sektör üzerine yeni bir vergi geldiğinde bir talep daralması yaratır, siz o malı almayan tarafta iseniz (örneğin ev vergileri arttı, siz ev almadınız, paranızı faize koydunuz) malın fiyatı düşerse vergi amortize edilmiş olur. Yani hem evin fiyatı düştü, hem de siz faiz geliri elde ettiniz. Böylece evi alma gücünüz artar.

VERGİ PLANLAMASI

Tanım: Mükelleflerin yasalara aykırı olmayan değişim ve uygulamalarıyla ödemeleri gereken vergi tutarlarını asgariye düşürmeleridir. Vergi planlaması yasal yollarla vergi yükünü azaltmaktır. Vergi planlaması hukuka aykırı değildir. Vergi planlamasının hukuki dayanağı irade serbestisidir. Bunun da anayasal kaynağı çalışma ve sözleşme özgürlüğüdür. Sahte fatura, yanıltıcı belge gibi şeyler vergi planlaması değildir, vergi kaçırma.

Vergi uyumu: Vatandaşların vergiyi tam ve zamanında ödemesidir.

- ** Vergi uyumu **beyaz** renk
- ** Vergi kaçırma **siyah** renk
- ** Vergiden kaçınma **gri** renk

Vergiden kaçınma: Ya vergi doğuran olayı yapmazsın ya da mevzuat boşluklarını bulursun. Bazı devletler vergiden kaçınmayı tek hedef haline getirmiş mükelleflerin işlemlerini hukuken dikkate almıyorlar, hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendiriyorlar.

Vergi planlamasını kimler yapar? Ücret geliri elde ettiğinizde vergi kesilirse sizin planlama yapma durumunuz yoktur. Ancak istifa edebilirsiniz. Vergi planlaması yapmak için vergi kanunlarını, hukuki boşlukları iyi bilmek gerekir. Vergi planlamasına genelde çok uluslu şirketlerin başvurduğu görülür. Özel ve ticari şirketlerin de bunu yaptığı görülmektedir.

Devlet, vergi planlaması konusunu istemez, özellikle agresif kullananları hiç istemez. Şirkete uygun bir ödeme planlaması ortaya çıkıyor. Ama aslında devlet, bunu yapan şirketi de kontrol altına alma fırsatı bulur, bu devlet için bir avantajdır. Matrah aşındırması denilen noktaya gitmediği sürece bu işlem yasak değildir.

Vergi planlaması nasıl yapılabilir?

Giderleri daha fazla göstermek yoluyla veya gelirleri azaltmak yoluyla ya da daha aza vergi oranları olan ülkelerde yatırım yapmak yoluyla yapılabilir.

SONUÇ: Devletin amacı vergi almak, mükellefin amacı vermemektir. Kamu maliyesi aslında devletin, mali egemenliğinin görünümüdür.

ÖRNEK SORULAR

1. (D) Özel kesimde üretilen mal ve hizmetlerin faydası bölünebilir, tek tek kişilerin tüketimine sunulabilir, kolayca fiyatlandırılabilir.
2. (Y) Kamu gelirleri devlet gelirleri ile **özdeş**dir.
3. (D) Şerefiye, harcamalara katılma payı, yerel yönetimlerin gelirlerindendir.
4. (Y) Kanuni temsil ile vergi tevkifatı durumları **fiili vergi yükümlülüğüne** örnek oluşturur.
5. (Y) Vergiyi doğuran olay vergi yükümlüsünün şahsında **gerçekleşmez**.
6. (D) Gümrük tarifesinde kömürün her tonundan 2 TL vergi alınması spesifik vergi uygulamasıdır.
7. (D) Kurumlar vergisi tek ve sabit oranlıdır.
8. (D) Vergiyi ödeyen kişi ile vergi yükümlüsü aynı kişi ise dolaysız vergiden söz edilir.
9. (Y) Dernek ve vakıflar kurumlar **vergisi yükümlüsüdür**.
10. (D) Motorlu taşıtlar vergisi spesifik matrahlı bir vergidir.
11. (Y) Harcamalardan alınan vergiler **sübjektif** ve dolaysız vergilerdir.
12. (Y) Vergi piramidi **toplu muamele vergilerinde** gözlemlenen bir durumdur.
13. (Y) Yabancılar Türkiye’de vergi yükümlüsü **olamazlar**.

14. (Y) Katma değer vergisinde kanuni yükümlü **tüketici**dir.
15. (Y) Vergi muafiyeti **vergi konusu kapsamındaki** bir hususun vergi dışı tutulmasıdır.
16. (Y) **Tek vergili sistemde** de vergi sistematığı söz konusu olabilir.
17. (Y) Mali gücü aynı olanlardan aynı, farklı olanlardan farklılıkları ölçüsünde farklı vergi alınmasını ifade eden vergileme ilkesi **ayırma kuramı**dır.
18. (D) Modern kamu maliyesinin amaçları arasında siyasi istikrarın sağlanması da vardır.
19. (Y) Yetkili makamlarca bir iş ya da faaliyetin yapılmasına izin verilmesi ile yapılan ödeme **şerefiye**dir.
20. (D) Bir yükümlünün ödediği vergiyi arz ve talep koşullarından yararlanarak, fiyat mekanizması aracılığıyla bir başkasına aktarmasına verginin amortismanı denir.
21. (D) Devalüasyon kamu geliri türleri içerisinde para politikası önlemlerinden doğan gelirlere örnektir.
22. (Y) Veraset ve intikal vergilerinde **çifte tersine artan oranlılık söz konusudur**.
23. (D) Servet vergilerinde daha ziyade fiskal (mali olmayan) amaçlar güdülmektedir.
24. (D) Türk vergi sisteminde vergi alacağı vergiyi doğuran olayla doğar.
25. (D) Eşitlik ilkesi mükelleflerin ödeme güçlerinin dikkate alınması suretiyle vergilendirilmelerini öngörür
26. (D) KDV uygulama biçimi itibariyle toplu muamele, yarattığı ekonomik etki itibariyle yayılı muamele vergilerine benzer.
27. (Y) Kurumlar vergisi **tüm tüzel kişilerin** kurum kazançları üzerinden alınır.
28. (Y) Toplu muamele vergisi ekonomik sürecin tek bir halkasından alınır, bu durumda çifte vergileme ve vergi piramidi **ortaya çıkar**.
29. (Y) Yapılan hayvancılık faaliyeti esnasında, faaliyetin olduğu bölgede sebze bahçelerine hayvanlarca zarar verilmesi durumunda **üreticiden tüketiciye** bir dışsal zarar söz konusudur.
30. (D) Aylık geliri asgari ücret olan bir kimse ile aylık geliri 5000 TL olan bir kimsenin satın alacakları bir paket makarna için % 8 KDV ödemeleri tersine artan oranlılığa örnektir.
31. (D) Gelir Vergisi Kanununda yer alan 7 gelir kaleminin sonuncusu olan diğer kazanç ve iratlar torba kalem niteliği taşımakta ve ilk 6 kaleme girmeyen her türlü gelir, diğer kazanç ve irat olarak değerlendirilerek vergiye tabi tutulmaktadır.
32. (D) Ayırma kuramı, ödeme gücü ilkesini gerçekleştirmeye yönelik araçlardan biri olup serbest meslek kazançlarının diğer kazanç türlerine göre himayesini öngörür.
33. (Y) Günümüzde birçok vergi türünün aynı olarak tahsil edilmesine **devam edilmektedir**.
34. (Y) Oran, sadece **spesifik matraha** sahip vergilerde söz konusu olabilen bir vergi unsurudur.
35. (Y) Vergiler **kapsam bakımından** tasnif edildiklerinde objektif ve sübjektif olarak ayrılır.
36. (Y) Kamusal mal ve hizmetlerin üretim miktarları **arz talep dengesine göre** saptanır.
37. (Y) Kaynak kuramına göre gelir, elde edildiği **kaynak önemli olmaksızın** kişinin ödeme gücünde ortaya çıkan artıştır.
38. (Y) Verginin yansıtılması, amortismanı ve kapitilizasyonu, **üretim mekanizması vasıtası ile** vergiye karşı gerçekleştirilen tepkilerdir.
39. (Y) Borçlanma vergi gibi devletin **asli kamu gelirleri** arasında yer alır.
40. (Y) Dikey eşitlik, vergilerin eşit olarak alınmasını veya teknik bir ifadeyle **eşit durumdakilerin** eşit vergilendirilmelerini ifade eder.